

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ותשע

אין עלון חורבנה

הפטרה כמנהג האשכנזים
הושע יב' י"ג-ט"ו, יג'

ויצא (תש"ל)

יד' א-י

(הערה: לפסוקים הראשונים של הפטרתנו עיין בגליון ויצא תשכ"ו).

א. א'. כדבר אפרים רתת נשא הוא בישראל ויאשם בבעל וימת
ב'. ועתה יוסיפו לחטא ויעשו להם מסכה מכספם כתבדגם עצבים מעשה חרטים כולה.

רש"י ד"ה כדבר אפרים:

כשקרא ירבעם לטקום ודבר כנגד שלמה ודברים קשים וברעוה, שהרי מלך גדול היה שלמה.

ד"ה נשא הוא בישראל: משם זכה להנשא להיות מלך ישראל.

" ויאשם בבעל: כיון שעלה לגדולה - ויאשם בעבודה זרה.

" וימת: וכרתי בית ירבעם וכן בית אחאב.

" ועתה: בית יהוא שראו כל זאת יוסיפו לחטא.

רד"ק ד"ה כדבר אפרים רתת: מתחילה - קדם שחטא אפרים - היה מוראו על העמים אשר

סביבותיו, כי בדברו היה אוהז רתת ורעה השומע אותו. והיה רם וגדול בשכני

ישראל, כמו שנאמר (בר' מ"ח י"ט) "וזרעו יהיה מלוא גויים" וזהו שאמר.

ד"ה נשא הוא בישראל: כלומר נשא ראשו בישראל.

וכיון שאשם בבעל - מת, כלומר נגף לפני אויביו כאילו מת, כי אזלת ידו...

ד"ה ועתה יוסיפו לחטא: ועתה, כשמלך ירבעם, הוסיפו עוד לחטא, כי מתחילה

כשהיו עובדים בימי השופטים היו עובדים הבעלים ושבים אל ה' כשהיה עומד

השופט ומחזירם למוטב, אבל עתה חשבו לעקור מכל עבודת אלוקים ית', שלא יעלה

אדם לירושלים לעבודה בית-המקדש ויעבדו לפני העגלים לעולם, ואמרו (מל"א

י"ב כ"ח) "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים".

* מקורו של רש"י סנהדרין ק"א ע"ב:

אמר ר' יוחנן: מפני מה זכה ירבעם למלכות? מפני שהוכיח את שלמה,

ומפני מה צענש? מפני שהוכיחו ברבים. שנ' (מל"א י"א) "וזה הדבר

אשר הרים יד במלך: שלמה בנה את המלוא, סגר את פרץ עיר דוד" אמר לו

(ירבעם): "אביך פרץ פרצות בחומה, כדי שיעלו ישראל לרגל. ואתה גדרת

אותם, כדי לעשות אנגריה לבת פרעה". (רש"י: כדי שיכנסו בשערים,

לידע מי נכנס כדי לגבות מס לבת מלך פרעה).

(1) לפי שני המפרשים נתנת כאן סקירה על עברו של אפרים (=עשרת השבטים).
אולם מה ההבדל בין שני המפרשים?

(2) כיצד מפרש רד"ק את המלה היווידאית במקרא "רתת" ועל סמך מה הוא מפרש כך?

(3) למה מפרש רש"י "ויאשם בבעל" - בעבודה זרה, ולא פירש רד"ק כך?

(4) מה הקושי בחלק הפסוק "ויאשם בבעל וימת" ומה ההבדל בין רש"י ובין
רד"ק בישוב קשי זה?

אא (5) יש מי שנים את הקשי הנ"ל בעזרת הפסוקים בר' ב' י"ז, ומשלי ט' י"ז-י"ח.
הסבר במה מטייעים הפסוקים ההם לפרוש פסוקנו?

1. ב'. להם הם אימרום זובחי אדם עגלים ישקון.

רש"י הכומרים אומרים לישראל: מי שזובח בנו לע"ז, כדאי הוא להיות נושף עגל, שהרי
ורויו חביב הקריב לו. כך פירשו רבותינו בסנהדרין (ס"ג ע"ב).

רד"ק בעבורם אומרים כהני העגל לבני-אדם הבאים לזבוח:

"זובחי אדם" - מי מבני אדם שרוצה לזבוח - ישקו העגלים על פיהם, כי לא תהיה
עבודתם שלמה, עד שיטקו אותם, כי כן היה ענהגם, כמו שאמר (מלכים א' י"ט י"ח)
"וכל הפה אשר לא נשק לו".

ואב"ע ו"ה להם הם אומרים: בני אדם להתל בהם, כי הם מנשקים לבעלים, שהם צורוח

העגלים כמו (מלכים א' י"ח י"ט) "וכל הפה אשר לא נשק לו" והם שופכים דם
בקי וזהו (רושע י"ב ט"ו) "ודמו עליו יטוש";

והנה הפך כל האדם, כי האדם ישק לאדם שהוא חברו, ויזבח העגלים למאכלו.

ר' יוסף אבן כספי, אדוני כסף:
 ד"ה להט' - לעצמם, כי היו קוראים זה לזה ומעירים קצתם את קצתם. וטעם
 "זרובחי אדם" - הזרובחים שבמין האדם. כלומר: אתם החסידים סבני אדם, הזרובחים
 האדוקים לאלוה הזה, ראוי שהעגלים יסקו. כי כן דרך חבה גדולה, כטעם (כל"א
 י"ח י"ס) "וכל הפה אשר לא נשק לו". וגם זה מבואר היום.

- 1) כמה פירושים טובים נאמרו בארבעת המפרשים הנ"ל?
- 2) מה ההבדל ביניהם?

King James Version:

They say of them let the men that sacrifice kiss the calves.

Revised Version:

Sacrifice to these (= v. 2381) they say. Men kiss calves!

- 3) כמי מפרשנינו תרגם התרגום האנגלי?
- 4) איך הגיע התרגום "המתוקן" לתרגומו?

ג. ג'. לכן יהיו כעבן בקר
 וכטל משכים הולך
 כמוץ יסוער מגרן
 וכעטן מארובה

רד"ק לפיכך ילכו לאבדון ויהיו כעבן בקר וכטל שהולך בהשכמה, מהרה הוא נפסק
 כשישיגבו חום השמש, כן הם יכלו מהרה.
 וכן הם יהיו "כמוץ יסוער מגרן", כמו המוץ והוא התנן הוק שתסערנו הרוח מן
 הגרן, כן יסוערו הם מארצם.
 ד"ה "וכעטן מארובה", כמו עטוד העשן היוצא מהחלון, שיהיה במהרה בטל ונפסק.
 ב"צ ויינקאפ (התנ"ך הוצאת כהנא)
 והעונש הזה יגיד הנביא בארבעה משלים... ולא כן מנהגו של הנביא הזה להשתמש
 במשלים רבים לדבר אחד, רק בפרשה זו ושלאחריה...
 סמן את הפסוקים "בפרשה זו ושלאחריה" שאליהם יתכוון!

ד. ד'. ואנכי ה' אלוהיך מארץ מצרים...

- 1) איך תסביר את הקשר שבין פסוקנו לפסוקים הקודמים לו - מה היא החוליה
 המקשרת שילג עליה הנביא ויש להשלימה?
- 2) מה פירוש ו"ו של "ואנכי".
 (הטוח עמוס ב' ט' "ואנכי השמדתה").

ה. ה'. ואנכי ה' אלוהיך מארץ מצרים...

- ר' יוסף אבן כספי, אדוני כסף:
 ד"ה ואנכי... כי אז הכירן זה אבותינו ראשונה, ולכן כתיב (שמות כ' ב')
 "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".
 ודי בזה הנבוא פרוש לזה ולחנם טרח אבן עזרא.
- 1) מה קשה לו בפסוקנו?
 - 2) ריש להקשות על דבריך: והלא כבר אברהם הכיר את בוראו?
 החכל לישב את דברי אבן כספי?
 - 3) "ודי בזה הנביא פרוש לזה" - פרוש למה?
 - 4) "ולחנם טרח אבן עזרא" - לאיזו טרחה יתכוון?

ו. ה'. אני ידעתיו במדבר בארץ הלא ארבות.

- רש"י ד"ה אני ידעתיו: כתיב לפני ידעת צרכיך וספקתיך.
 השווה לזכרון כאן רש"י שפירש ב' כ"ה ד"ה וידע אלוהים:
 נתן עליהם לב ולא העלים עיניו.
 מה קשה לרש"י בפסוקנו, האם הקשי כאן ובשמות אחד הוא אם לא?

השווה יש לשלוח לנהמה ליבוביץ קרית משה ירושלים